

საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების როლი უნივერსიტეტის სამეცნიერო-კვლევითი დარგის განვითარებაში

კენკეზაშვილი ქეთევან

ალტე უნივერსიტეტი, საქართველო, თბილისი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.94>

აბსტრაქტი. სტატიაში განხილულია საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების როლი სამეცნიერო კვლევითი და სამაგისტრო ნაშრომების შექმნისას. ბიბლიოთეკის ტრადიციული ფუნქციების და თანამედროვე სერვისების, რომლებიც განპირობებულია ტექნოლოგიების განვითარებით. აღწერილია ბიბლიოთეკის როლი, სამეცნიერო კვლევითი ტიპის ნაშრომების ხარისხის გაუმჯობესებაში.

ბიბლიოთეკის მხარდაჭერა და შეთავაზებული სერვისები გადამწყვეტ როლს თამაშობს ხარისხიანი კვლევითი ნაშრომის შექმნაში.

ინფორმაციული წიგნიერება, არის ბიბლიოთეკების მთავარი საზრუნავი. ხშირად ბიბლიოთეკის მიერ უზრუნველყოფილი მხარდაჭერა სამაგისტრო ან სადოქტორო ნაშრომის შექმნისას, აღმატება ლექტორების მიერ გაწეულ დახმარებას.

გარდა სამეცნიერო სტილის, წყაროების სანდოობის და უახლესი სამეცნიერო ინოვაციების გაცნობის, ბიბლიოთეკის ერთ ერთი სერვისი ემსახურება აკადემიური კეთილსინდისიერების კულტურის დანერგვას ახალგაზრდა მკვლევრებთან, რაც გამოიხატება პლაგიატთან ბრძოლის სისტემის გამოყენებაში და მის დანერგვაში საუნივერსიტეტო სივრცეში.

სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალისათვის ბიბლიოთეკის მიერ, ჩატარებული ტრენინგები, ზრდის ინფორმაციულ წიგნიერებას და მომხმარებელს აძლევს საშუალებას სწორად შეძლონ საჭირო ინფორმაციის მოძიება, დახარისხება და ასახვა მათ ნაშრომებში.

სტატიის მიზანია შეისწავლოს და წარმოაჩინოს საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების როლი და მათ წინაშე მდგარი გამოწვევები თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარების პარალელურად.

სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით წარმოჩენილია ცვლილებები, რომლებიც მოხდა უნივერსიტეტში, ბიბლიოთეკის დამატებითი სერვისების შეთავაზების შედეგად.

განხილულია საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკის მუშაობის რამდენიმე მიმართულება: არსებული ფონდის გაზრდა, ბეჭდური ფონდის დიგიტალიზაციის პროცესი, სამეცნიერო ბაზების შექმნა, უნივერსიტეტის აკადემიური წრის ბაზებზე წვდომით უზრუნველყოფა, აკადემიური და კვლევითი საქმიანობის კულტურის დანერგვა, სტუდენტებისთვის ტრენინგების ჩატარება და სხვა.

ნაშრომში მოყვანილია წლების მიხედვით, ბიბლიოთეკის განახლებული პრინციპით მუშაობის შედეგი. შედეგი რაოდენობრივად არის შეფასებული და მიზნობრივად წარმოდგენილია დიაგრამებზე განაწილების სახით. აღსანიშნავია, არა მხოლოდ მომხმარებელთა რაოდენობის ზრდის ტენდენცია, არამედ მათ მიერ შესრულებული აკადემიური ნაშრომების გაუმჯობესებული ხარისხი, გაზრდილია აკადემიური კეთილსინდისიერების და პასუხისმგებლობის მაჩვენებელიც.

საკვანძო სიტყვები: საინფორმაციო წიგნიერება, კვლევა, საბიბლიოთეკო რესურსები, ციფრული წიგნიერება.

შესავალი

სამუელ ჯონსონის თქმით: „ორგვარი ცოდნა არსებობს. ჩვენ თავად ვიცით საგანი, ან ვიცით სად მოვიძიოთ ინფორმაცია მის შესახებ“ ბოლო დრომდე ვიცოდით, სად შეგვეძლო ინფორმაციის მოძიება ჩვენთვის საინტერესო საკითხებზე. ბიბლიოთეკაში, რომლებმაც შეაგროვეს, შეინარჩუნეს და ხელმისაწვდომი გახადეს მთელი რიგი საჭირო რესურსები. ეს რესურსები ძირითადად ბეჭდური სახით ინახებოდა ბიბლიოთეკებში.

დღეს, როდესაც ინფორმაციის მოძიების და მიღების უამრავი საშუალება არსებობს, მნიშვნელოვანია სანდო ინფორმაციის მოძიების ცოდნა. მნიშვნელოვანია ისეთი უნარის ფლობა, რომლის მეშვეობით შესაძლებელია განისაზღვროს, როგორც მოძიებული ინფორმაციის სანდოობის ხარისხი, მისი თანამედროვეობა, ასევე მოცემულ თემაზე ყველაზე მნიშვნელოვანი ინოვაციური მეცნიერული სიახლის აღმოჩენა.

სამეცნიერო და კვლევითი მუშაობისათვის საჭიროა მაღალი ხარისხის აკადემიური ხარისხის მქონე წყაროებთან მუშაობა. საუნივერსიტეტო - აკადემიურ სივრცეში კვლევა განათლების მიღების შემადგენელი და წამყვანი კომპონენტია. სტუდენტები, რომლებიც მუშაობენ სამაგისტრო ან სადოქტორო ნაშრომებზე, ეცნობიან მათთვის საინტერესო თემაზე არსებულ უამრავ კვლევას, რომლებსაც იყენებენ საკუთარი ნაშრომების დაწერისას.

საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების როლი მნიშვნელოვანია საგანმანათლებლო პროცესში. სწორედ ბიბლიოთეკა არის უნივერსიტეტის ის სტრუქტურული ერთეული, რომელიც ახდენს აკუმულირებას სხვადასხვა საინფორმაციო რესურსებისა და წყაროების და ათავსებს მათ საერთო სივრცეში.

მეცნიერთა აზრით, კაცობრიობამ თავისი არსებობის მთელი ისტორიის მანძილზე განიცადა რამდენიმე ინფორმაციული რევოლუციური გადასვლა. პირველი საინფორმაციო რევოლუცია იყო სიტყვის გამოჩენა - აზრიანი მეტყველების ბგერები, როგორც ინფორმაციის გაცვლის საშუალება. მეორე საინფორმაციო რევოლუცია ასოცირდება სიმბოლოების - წერილობითი მეტყველების გამოგონებასთან. განვითარების ამ ფუნდამენტურმა ნახტომმა განაპირობა პირველი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გაჩენა თანამედროვე გაგებით - ინფორმაცია დაშორდა მის მატარებელს, გახდა მატერიალიზებული. მესამე ინფორმაციულ რევოლუციად შეიძლება ჩაითვალოს ციფრული კოდის შექმნა, რომელიც არსებობს კომპიუტერის მეხსიერებაში. გარკვეული გაგებით, დღეს ინტელექტის ევოლუციამ დაასრულა თავისი განვითარების რაუნდი: აზრი, რომელიც წარმოიშვა ტვინის ელექტრონული იმპულსების მოძრაობიდან, ხდებოდა ბგერა, შემდეგ ნიშანი ქაღალდზე, დაუბრუნდა პირვანდელ ელექტრონულ მდგომარეობას - ხელოვნური კომპიუტერული კოდის სახით. ტექსტის ავტომატური დამუშავება გახდა ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების საფუძველი. ევოლუციური უპირატესობა მიიღეს ქვეყნებმა, რომლებიც პირველებმა გადავიდნენ ინფორმაციის შენახვის, დამუშავებისა და გადაცემის ელექტრონულ მეთოდებზე.

თუ აქამდე ბიბლიოთეკის მომხმარებლებს მუშაობა უწევდათ ბეჭდურ რესურსებთან, ციფრული ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად, შეიცვალა საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების რესურსების ფორმატიც. აუცილებელი გახდა არსებული ბეჭდური რესურსების გაციფრულება. მათზე წვდომის გამარტივება მკითხველისთვის, ნებისმიერი

წერტილიდან. ბიბლიოთეკებში დაიწყო არსებული ფონდების დიგიტალიზაციის პროცესი.

თუ აქამდე საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების ფონდის ძირითად თემატიკას წარმოადგენდნენ ამ უნივერსიტეტში არსებული სპეციალობების შესაბამისი წიგნები, ახლა შესაძლებელია უნივერსიტეტის ფონდი იყოს მეტად მრავალფეროვანი და ამისათვის არ არის აუცილებელი ახალი სივრცეების მოწყობა ან დამატებითი ნაბეჭდი პროდუქციის შექმნა.

დადგა აუცილებლობა გაზრდილიყო ბიბლიოთეკების დაფინანსება, ამისთვის საჭირო გახდა ბიბლიოთეკების ღირებულების წარმოჩენა საგანმანათლებლო სივრცეში. ბიბლიოთეკები აღარ წარმოადგენენ ადგილს, სადაც დაცულია მხოლოდ ძველი გამოცემები. ელექტრონულ რესურსებზე წვდომამ განაპირობა ბიბლიოთეკების მრავალპროფილურობა.

კიდევ ერთი გამოწვევა, რომელიც ჰქონდათ უნივერსიტეტების ბიბლიოთეკებს, იყო სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალისათვის თავისუფალი წვდომის უზრუნველყოფა ელექტრონულ სამეცნიერო ბაზებზე.

ერთი სამეცნიერო პლატფორმის შესყიდვით, უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა ერთდროულად იღებს წვდომას მეცნიერების თითქმის ყველა კვლევით დარგზე. ერთი სამეცნიერო ბაზაში გაერთიანებულია რესურსები სამედიცინო, ბიზნესის, ლიტერატურის, ენათმეცნიერების, ანთროპოლოგიისა და კიდევ ვრავალი მიმართულებით. შეიცვალა მომხმარებლის ტიპებიც, ბიბლიოთეკის მომხმარებლები დღეს უკვე აღარ არიან ერთი კონკრეტული საგნით დაინტერესებული სტუდენტები, მაგალითად სტუდენტს რომელიც მუშაობს სამაგისტრო ნაშრომზე ბიზნესის მიმართულებით, ასევე შეუძლია მიიღოს ინფორმაცია სხვა ნებისმიერ სფეროზე, ან ჰქონდეს წვდომა თანამედროვე მხატვრულ ლიტერატურაზე.

მობილური აპლიკაციები კიდევ ერთი რესურსია რომელიც სტუდენტებისათვის სრულიად უფასოდ ხელმისაწვდომი გახდა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკამ. ასეთია საბას ელექტრონულ ბიბლიოთეკაზე წვდომა, სადაც დაცულია ელექტრონული და ხმოვანი , როგორც ქართულენოვანი ისე უცხოენოვანი წიგნები.

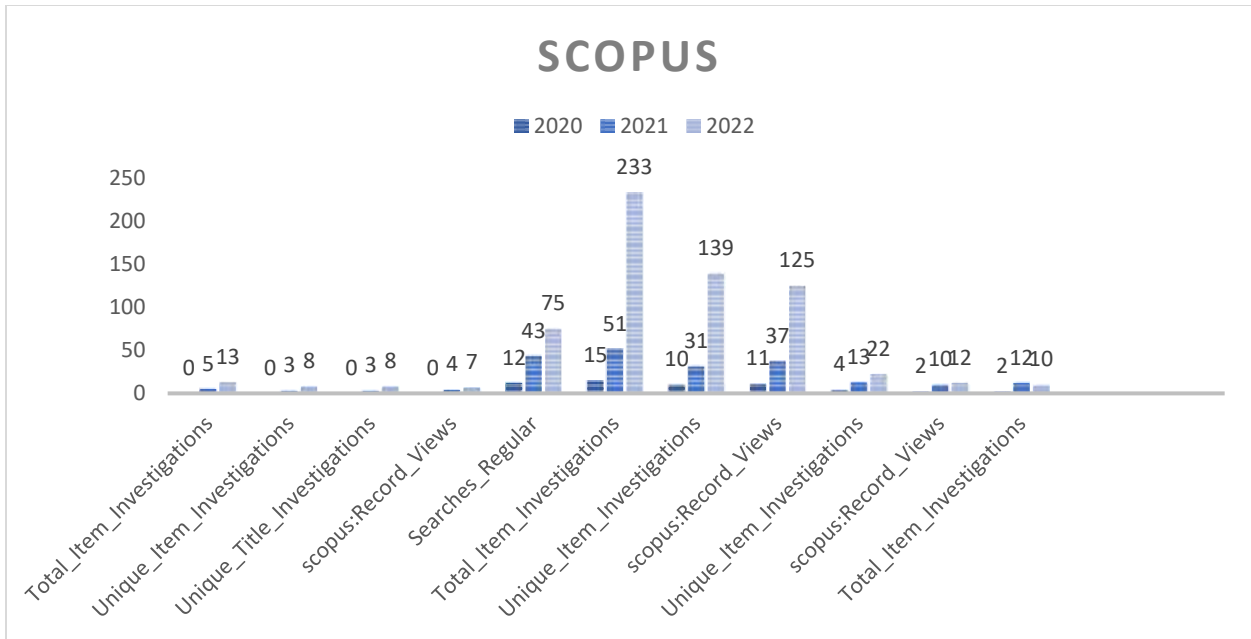
მეთოდები და შედეგები

შეიცვალა ბიბლიოთეკის ფუნქციები, საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკები აღარ წარმოადგენენ სივრცეს სადაც ხდებოდა მხოლოდ წიგნის გაცემა. ბიბლიოთეკებმა დაიწყეს სტუდენტებისათვის მრავალფეროვანი სერვისების დანერგვა.

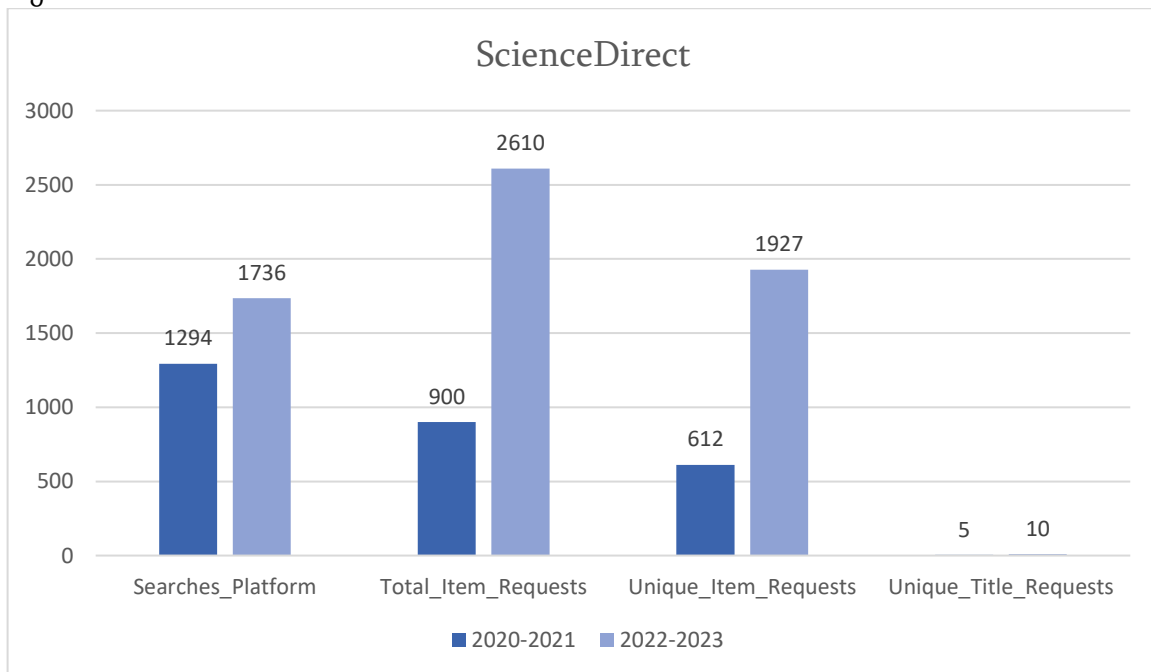
პირველი და მნიშვნელოვანი გახდა ბიბლიოთეკის წარმომადგენლებს ესწავლებინათ მომხმარებლებისათვის ინფორმაციის სწორად მოძიება და დახარისხება. მომზადდა ინფორმაციურლი წიგნიერების ტრენინგ კურსები. ტრენინგ კურსის ფარგლებში მსმენელები ეცნობიან საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკის სერვისებს, ბიბლიოთეკის სამიუბო სისტემებს და მათში მუშაობის ტექნიკებს. ხსენებული ტრენინგები ასევე დაინერგა აკადემიური წერისა და კვლევის მეთოდების საგნების ფარგლებში სამაგისტრო და სადოქტორო საფეხურის სტუდენტებისათვის, სემესტრის განმავლობაში 2 აკადემიური საათი დაეთმო ბიბლიოთეკის თანამშრომლებს, რომლებიც აცნობენ სტუდენტებს ინფორმაციის მოპოვების ტექნიკებს, წყაროების სანდოობის განსაზღვრას და მათ სწორად გამოყენებას.

ხსენებული ტრენინგების შედეგად, გაიზარდა მომხმარებელთა რიცხვი საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების მიერ შესყიდულ ელექტრონულ სამეცნიერო ბაზების.

მოცემულ დიაგრამებზე (დიაგრამა 1; დიაგრამა 2) ნაჩვენებია მომხმარებლების ზრდა წლების მიხედვით ორი სამეცნიერო ბაზის მაგალითზე (scopus და Science Direct) :

დიაგრამა 1. მომხმარებლის რაოდენობის ზრდის ტენდენცია „სკოპუსი“-ს ბაზის მოხმარებისას

დიაგრამა 2. მომხმარებლის რაოდენობის ზრდის ტენდენცია „საიენს დირექტის“-ს ბაზის მოხმარებისას

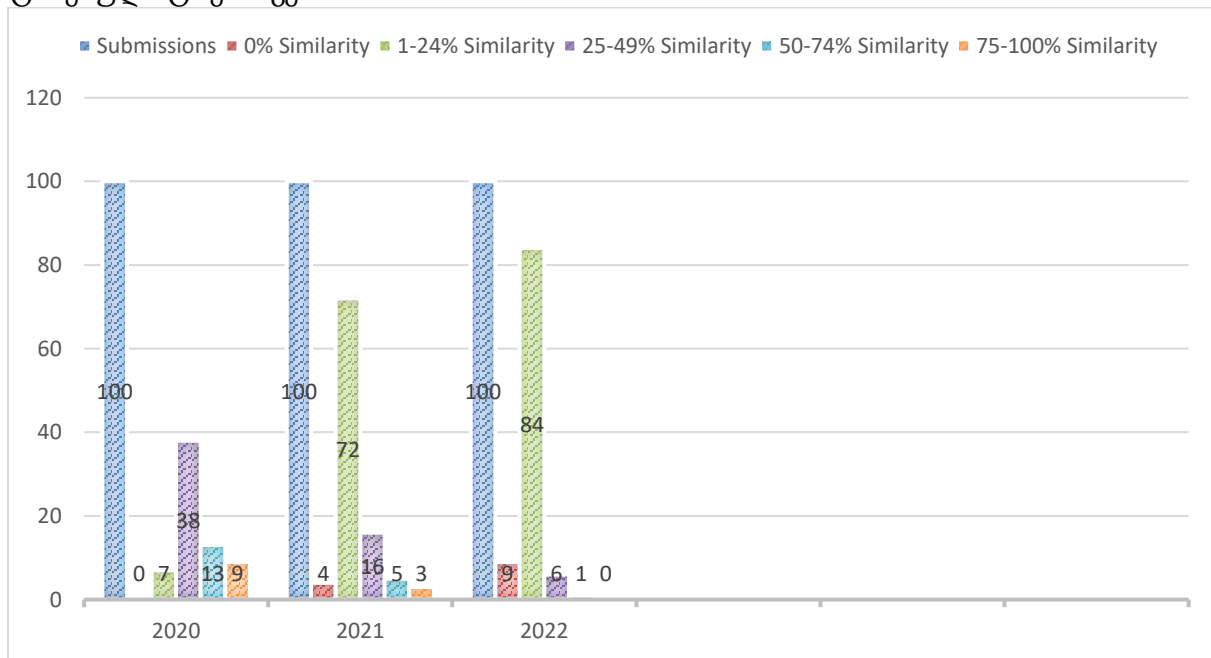
2020 წლის გაზაფხულის სემესტრში პირველად ჩატარდა ინფორმაციული წიგნიერების ტრენინგები. 2021 წლიდან ბიბლიოთეკის სამსახურმა ტრენინგების ჩატარება დაიწყო შემოდგომის სემესტრიდან და სავალდებულო გახადა მაგისტრატურის დამამთავრებელი საფეხურის სტუდენტებისათვის. ტრენინგების შედეგად გაიზარდა ბიბლიოთეკის ელექტრონული სამეცნიერო ბაზების გამოყენება, რაც რაოდენობრივად ასახულია ზემოთ მოყვანილ დიაგრამებზე.

მრავალფეროვანი ციფრული რესურსების შეთავაზებამ უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკები გადაიყვანა ახალ საფეხურზე, ბიბლიოთეკა აღარ წარმოადგენს ერთ კონკრეტულ სივრცე, ბიბლიოთეკა უკვე სტუდენტის მობილურშია და პორტატულ კომპიუტერშია, ეს შესაძლებლობას აძლევს სტუდენტებს 24/7 ისარგებლონ ბიბლიოთეკის რესურსების.

კიდევ ერთი სერვისი რომელსაც გასცემს ალტე უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა არის ანტიპლაგიატის პროგრამა Turnitin-ის ადმინისტრირება და მომხმარებლებისათვის მასში მუშაობის ტექნიკები. აკადემიურ პერსონალს და სტუდენტებს უტარდებათ ტრენინგები პროგრამაში მუშაობასთან დაკავშირებით.

სამეცნიერო წყაროების სწორად მოძიების სწავლებამ, პლაგიატის პრევენციის ტრენინგებმა ბოლო სამი წლის განმავლობაში გაზარდა სტუდენტების ნაშრომებში აკადემიური კეთილსინდისიერების მაჩვენებლის შემცირების მაჩვენებელი.

დიაგრამაზე (დიაგრამა 3) გამოსახულია 2020-2022 წლებში სტუდენტთა ნაშრომებში მსგავსების მაღალი პროცენტული მაჩვენებლების კლება, რაც განპირობებული ინფორმაციული წიგნიერებისა და ანტიპლაგიატის პროგრამაში მუშაობის ტექნიკების შესახებ ჩატარებული ტრენინგებით.

დიაგრამა 3. პლაგიატის პროცენტული მაჩვენებელი აკადემიურ ნაშრომებში, წლების მიხედვით

დასკვნა

ამრიგად, საუნივერსიტეტო ბიბლიოთეკების მოღვაწეობა და ბიბლიოთეკების მიერ შეთავაზებული სერვისები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს უნივერსიტეტის საგანმანათლებლო და კვლევით საქმიანობაში.

ბიბლიოთეკების დაფინანსების ზრდა ხელს უწყობს მათ განვითარებას ციფრული მიმართულებით და ზრდის ბიბლიოთეკების როლს და მათ მომხმარებლის მხარდაჭერას.

ლიტერატურა:

Phillips, J. C., & Atwood, T. A. (2010). Transferring skills, transferring students: a call to academic libraries.

College & Undergraduate Libraries, 17(4), 331–348

Whang, L., Tawatao, C., Danneker, J., Belanger, J., Weber, S. E., Garcia, L., & Klaus, A. (2017). Understanding the transfer student experience using design thinking. *Reference Services Review*, 45(2), 298–313

Nicholas D. Rowlands I. 'Social Media use in the Research Workflow,' *Information Services and Use* 31(1–2, 2011):pp.

Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97–140

The role of university libraries in the development of the scientific and research field of the university

Kenkebashvili Ketevan

Alte University, Georgia, Tbilisi

Abstract

The article discusses the role of university libraries in the creation of scientific research and master theses. Traditional functions of the library and modern services due to the development of technology. The role of the library in improving the quality of scientific research papers is described.

Library support and services offered play a crucial role in producing a quality research paper.

Information literacy is a major concern of libraries. Often, the support provided by the library in creating a master's or doctoral thesis exceeds the support provided by lecturers.

In addition to learning about scientific style, reliability of sources and the latest scientific innovations, one of the services of the library serves to introduce a culture of academic integrity to young researchers, which is manifested in the use of the anti-plagiarism system and its implementation in the university space.

The trainings conducted by the library for students and academic staff increase information literacy and enable users to correctly find, sort and reflect the necessary information in their papers.

The purpose of the article is to study and present the role of university libraries and the challenges they face in parallel with the development of modern technologies.

Based on statistical data, the changes that occurred in the university as a result of offering additional library services are presented.

Several areas of the university library's work were discussed: increasing the existing fund, the process of digitizing the printed fund, acquiring scientific bases, providing access to the bases of the academic circle of the university, introducing the culture of academic and research activities, conducting trainings for students, and others.

The paper presents the results of the library's work according to the updated principle, according to the years. The result is quantitatively evaluated and purposefully presented in the

form of distribution on diagrams. It is worth noting, not only the trend of increasing the number of users, but also the improved quality of the academic works performed by them, the indicator of academic honesty and responsibility has also increased.

Keywords: information literacy, research, library resources, digital literacy.